

अग बाई जागी हो !

सर्वोच्च न्यायालयाने तुम्हाला कामाच्या ठिकाणी समान हक्क आणि आदर मिळण्याचा अधिकार दिला आहे.

- ★ जर तुमचा लैंगिक छळ होत असेल तर, तुम्ही काय करू शकता ?
- छळाची वागणूक ओळखा, तुमचा लैंगिक छळ होत आहे हे स्वीकारण्यास कचरू नका.
- लैंगिक छळाबद्दल स्वतःला दोषी समजू नका. छळ करणारा गुन्हेगार आहे, तुम्ही नाही.
- हे आपोआप थांबेल असे समजून छळाकडे दुर्लक्ष करू नका. गप्प राहिल्याने लैंगिक छळ थांबत नाही.
- त्यासंबंधी आपले सहकारी/शिक्षिका/इतर विद्यार्थी/ज्या व्यक्तीवर तुम्ही विश्वास ठेवता अशा व्यक्तीशी बोला.
- तुमच्या अनुभव कथनामुळे इतर स्त्रियांही आपले अनुभव सांगण्यास पुढे येतील व त्यातूनच समस्येवर मार्ग निघू शकेल.
- एखादी स्त्री/मुलगी लैंगिक छळाविषयीचा आपला अनुभव सांगत असेल तर तिच्यावर विश्वास ठेवा, तिला आधार द्या. आपला अनुभवही तिला सांगा.
- छळ करणाऱ्याला विरोध करा, त्याला असली वागणूक थांबविण्याची ताकीद द्या, त्यावेळी तुमच्या भरवशाच्या एखाद्या व्यक्तीला बरोबर घेतल्यास तुम्हाला मदत मिळेल.
- लैंगिक छळाच्या प्रत्येक प्रसंगाची तारीख, वेळ, ठिकाण व कारणासहीत आणि काय घडले याची लिखित नोंद ठेवा. जर तुम्हाला त्याबद्दल औपचारिक तक्रार करावयाची असेल तर या नोंदीचा उपयोग होईल.
- घटनेसाठी साक्षीदार ठेवा, अर्थात साक्षीदार असेलच असे नाही.
- जर छळामध्ये हिंसेचा वापर होत असेल (हिंसा शाब्दिक किंवा शारीरिक) ताबडतोब तिथून बाहेर पडा व सुरक्षारक्षकांची किंवा पोलिसांची मदत घ्या.

- जर अनौपचारिक मार्गाने छळ थांबत नसेल तर त्या घटनेविरुद्ध तक्रार करण्याचा औपचारिक मार्ग जाणून घ्या.
- तुमच्या कार्यस्थळाची लैंगिक छळ निवारण समितीकडे तक्रार नोंदवा.
- तुम्ही तक्रार केल्यावर तुम्हाला वेगवेगळ्या प्रकारचा त्रास दिला जाईल हे लक्षात घ्या. पूर्वग्रहदूषित मेमो देणे, गोपनीय अहवालात वाईट शेरे मारणे, इतरांपेक्षा 'वेगळी' वागणूक देणे.

लक्षात ठेवा

- गप्प बसणे म्हणजे अत्याचार किंवा अस्वीकाराई वागणूकीला संमती देणे होय.
- तुम्ही कधीही विरोध करू शकता. विरोध करण्याची वेळ कधीही निघून गेलेली नसते.
- तुम्हाला तुमच्या कामाच्या ठिकाणी लैंगिक छळ विरोधी कायद्याचे संरक्षण आहे.
- लैंगिक छळाला तोंड देणा-या अन्य व्यक्तींना मदत करणे ही तुमची जबाबदारी आहे.
- लैंगिक छळ हा गुन्हा आहे. त्याच्याविरुद्ध आवाज उठवा.
- तुमचा लैंगिक छळ होत असल्यास ती तुमची चूक नाही. स्वतःला दोषी समजू नका.

अधिक माहितीसाठी संपर्क साधा :

सावित्रीबाई फुले स्त्री संसाधन केंद्र
राजगृह सोसायटी, बाळाशेट मुरुटकर मार्ग,
एलफिन्स्टन (पश्चिम),
मुंबई - ४०० ०१३

spgrc_psh@hotmail.com

बृहन्मुंबई महानगर पालिका

सावित्रीबाई फुले स्त्री संसाधन केंद्र

कार्यस्थळ सुरक्षित आणि संरक्षित असणे
हा स्त्रियांचा हक्क आहे....

सर्वोच्च न्यायालयाचा आदेश

तुमचे हक्क जाणून घ्या!

मी माझ्या बॉसकडे बदलीबाबत विनंती करायला गेले, त्यांनी मला त्यांच्याबरोबर जेवायचे आमंत्रण दिले आणि त्यावेळी याबाबत बोलू असे सांगितले.

माझ्या पतीच्या मृत्यूनंतर त्यांच्या जागी मला नोकरी देऊ करण्यात आली परंतु त्या उपकाराची फेड म्हणून माझ्याकडून लैंगिक व्यवहाराची अपेक्षा करण्यात आली.

मिटींग चालू असताना माझे बॉस टेबलाखालून सतत माझ्या पायांना स्पर्श करतात.

मी माझ्या बॉसला टाळायला लागले म्हणून माझी, मला गैरसोयीच्या असलेल्या खात्यात बदली केली.

तू नर्स आहेस. तू पेशंटची चांगली काळजी घेतेस. माझी सेवा कधी करणार ?

मी मार्गदर्शकाकडे माझ्या नेमून दिलेल्या कामाविषयी चर्चा करण्यासाठी गेले. त्यांनी मला चर्चेसाठी रात्री घरी येण्यास सांगितले.

जर वरीलपैकी कोणतीही किंवा अशा प्रकारची घटना तुमच्या बाबतीत कामाच्या ठिकाणी घडली असेल तर तुमचा लैंगिक छळ झाला आहे !!

★ कामाच्या ठिकाणी लैंगिक छळ ही सर्वसामान्य घटना आहे का ?

आपणांपैकी खूप जणींना या ना त्या प्रकारे लैंगिक छळाला तोंड द्यावे लागते. पण आपण त्याबद्दल तक्रार करीत नाही म्हणून गुन्हे दिसून येत नाहीत. असे अनुभव आघात करणारे असतात, तरीही त्यांना वाचा फोडणे कठीण असते. लैंगिक छळाच्या घटना, संस्था, संघटना, उच्चपदस्थांमध्ये, समाजामध्ये सर्वत्र होत असतात,

राष्ट्रीय गुन्हे नोंदणी विभागाच्या अहवालानुसार १९९८ मध्ये लैंगिक छळाच्या एकूण ८,१२३ घटना घडल्या. राष्ट्रीय महिला आयोगाच्या अहवालानुसार भारतामध्ये दर ४२ मिनिटांनी लैंगिक छळाची एक घटना घडत असते.

आपल्या घरामध्ये किंवा कामाच्या ठिकाणी होणारे लैंगिक छळ किंवा पुरुषी वर्चस्व सहन करायचे नाही हे ठरविणे स्त्रीला शक्य आहे.

★ १९९७ मध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने असे मान्य केले आहे की कामाच्या ठिकाणी स्त्रियांचे होणारे लैंगिक छळ हा स्त्रियांविरुद्ध भेदभाव करण्याचाच एक प्रकार आहे.

न्यायालयाने कार्यस्थळांसाठी सक्तीची लैंगिक छळ प्रतिबंधक नियमावली तयार केली आहे.

★ सर्वोच्च न्यायालयाच्या व्याख्येनुसार लैंगिक छळ म्हणजे, कोणत्याही अस्वागतार्ह.....

- शारीरिक स्पर्श
- शरीरसंबंधासाठी मागणी किंवा विनंती.
- लैंगिकतासूचक शेरें मारणे वा अश्लील बोलणे.
- कामूक वा अश्लील चित्रे दाखवणे किंवा एस.एम.एस, ई.मेल करणे
- लैंगिकतासूचक शारीरिक, मौखिक वा निःशब्दपणे केलेली अन्य कोणतीही कृती.

लैंगिक छळाची व्याख्या, छळ करणाऱ्याच्या हेतूनुसार ठरत नसते तर शोषित व्यक्तीवर व तिच्या कार्यावर होणाऱ्या परिणामानुसार ठरते.

मित्रत्वाची वागणूक ही परस्पर सामंजस्याची व स्वागतार्ह असते तर लैंगिक छळ हे शरीरासंबंधित असते व ते नकोसे वाटते.

★ बोलण्यापूर्वी लक्षात ठेवा की लैंगिकतासूचक शेरें मारणे हा कायद्याने स्त्रियांविरुद्ध गुन्हा आहे.

लैंगिक छळाचे प्रकार पुढीलप्रमाणे असू शकतात.

- लैंगिक विनोद व शेरें
- विशिष्ट आवाज व शीळ घालणे
- नकोसा वाटणार स्पर्श
- कामूक व भीतीदायक मजकुराची पत्रे
- 'चुकून' लागलेले धक्के
- सूचक अविर्भाव
- लैंगिक संबंधाची मागणी अश्लील चित्रे दाखविणे किंवा ऑफिसमध्ये भिंतीवर किंवा टेबलावर चिकटवणे, सुचक एस.एम.एस., ई.मेल करणे.

- ★ लैंगिक छळ ओळखा व स्वतःला प्रश्न करा की,
  - ही वागणूक मला अस्वस्थ करते का ?
  - मी या वागणूकीला संमती द्यावी का ?

★ बृहन्मुंबई महानगरपालिकेने 'लैंगिक छळमुक्त कार्यस्थळ' समितीची नियुक्ती केली आहे आणि कामाच्या ठिकाणी लैंगिक छळ प्रतिबंधक धोरणाचा अवलंब केला आहे.

स्त्री आणि पुरुष एकाच नाण्याच्या दोन बाजू असून ते सर्व प्रथमतः मानव आहेत.

★ विभाग कार्यालयांमध्ये / प्रमुख कार्यालयामध्ये / विभागामध्ये / प्रमुख कार्यालयामध्ये आणि रुग्णालयात तक्रार समित्या आहेत. त्यांची वैशिष्ट्ये—

- प्रमुख पदी स्त्री अधिकारी
- किमान ५० टक्के स्त्री सदस्या
- लैंगिक छळ संबंधित काम करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्था किंवा एखादी त्या विषयाची जाणकार व्यक्तीचा समिती मध्ये समावेश (एखाद्या तक्रारीच्या बाबतीत अंतर्गत दबावाला प्रतिबंध घालण्यासाठी)
- तक्रार समिती तर्फे प्रत्येक घटना गोपनीयतापूर्वक आणि वेळेच्याबांधनाप्रमाणे हाताळली जाईल.
- संबंधित शासकीय अधिकाऱ्यांना लैंगिक छळाच्या केसेसचा वार्षिक अहवाल सादर केला जाईल.

★ IF YOU ARE BEING SEXUAL HARASSED, THIS IS WHAT YOU CAN DO

- Recognise the behaviour- do not hesitate to identify the harassment that you are going through as sexual harassment.
- Do not blame yourself for the harassment. The harasser commits the offence and NOT YOU.
- Do not ignore the harassment in the hope that it will stop on its own. Sexual harassment does not stop by keeping quiet.
- Talk about it to the your colleagues / teachers / other students / or anyone you can trust, sharing of experience will encourage other women to open out and the interaction may lead to a solution.
- If some other woman or girl shares her experience of sexual harassment with you then believe and support her. Share your experience.
- Confront the harasser and warn him to ckeck his behaviour. It will help if you can take somebody trust worthy along with you.
- Keep a record of all the incidents of sexual harassment in a notebook with precise details of name, place, time, date and what happened. If you feel the need to register a formal complaint later, this record will be helpful.
- Create a witness to the behaviour.
(It may not be always possible .)
- If the harassment is violent (whether verbally or physically), remove yourself from the situation immediately and seek help from security or the police.
- If the informal methods have not stopped the harassment, know the formal methods in case you decide to lodge a complaint.
- File a complaint with the complaints committee on sexual harassment responsible for your workplace.
- If you are victimised due to complaining... recognise that victimisation can happen in following ways - biased memo, confidential history sheets, differential treatment.

★ REMEMBER

- Silence sanctions harassment or unacceptable behavior.
- It is never too late to protest.
- You are protected by law from sexual harassment, at your workplace.
- Supporting others facing sexual harassment is your responsibility.
- Sexual harassment is an offense : Report it.
- Sexual harassment is not your fault : Don't blame yourself.

For more information, please contact:

**Savitribai Phule Gender Resource Centre
(SPGRC)**

**Rajgruha Cooperative Society
Balashet Murutkar Marg,
Elphinstan (West),
Mumbai- 400 013.**

spgrc_psh@hotmail.com

BRIHANMUMBAI MAHANAGARPALIKA

SAVITRIBAI PHULE GENDER RESOURCE CENTRE

**SAFE & SECURE WORKPLACE
IS WOMEN'S RIGHT...**

-SAYS SUPREME COURT

KNOW YOUR RIGHTS !

**IF YOU HAVE FACED ANY OF
THESE OR SIMILAR SITUATIONS
AT YOUR WORKPLACE,
YOU ARE BEING
SEXUALLY HARASSED !!**

★ IS SEXUAL HARASSMENT AT WORKPLACE A COMMON PHENOMENON?

Many of us face sexual Harassment at work place in one way or the other. But we do not make complaints & thus it becomes an invisible crime.

Such experiences are very traumatic, still it becomes difficult for women to voice them.

Case of sexual harassment happen everywhere in institutions, organizations. hierarchies and cultures.

THE NATIONAL CRIME RECORDS BUREAU ESTIMATES THAT THERE WERE 8,123 CASES OF HARASSMENT IN 1998. THE NATIONAL COMMISSION OF WOMEN, 2002, ESTIMATED AN INCIDENT OF SEXUAL HARASSMENT TAKES PLACE, EVERY 42 MINUTES

A woman can choose not to put up with sexual harassment or male domination, whether at home or at work.

★ In 1997, the Supreme Court recognised sexual harassment at work place as systemic discrimination against women.

The judgement created mandatory sexual harassment prevention guidelines for the work place.

★ WHAT IS THE SEXUAL HARASSMENT ?

The Supreme Court defines sexual harassment as any unwelcome.....

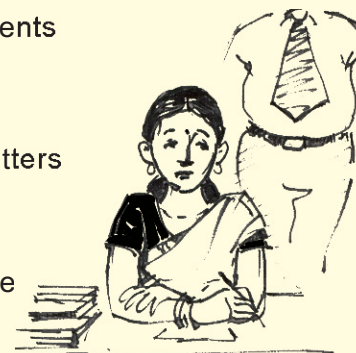
- Physical contact and advances.
- Demand or request for sexual favours.
- Sexually coloured remarks.
- Showing pornography or sending SMS,e-mails
- Any other unwelcome physical, verbal or non-verbal conduct of a sexual nature.

SEXUAL HARASSMENT IS DEFINED BY ITS IMPACT ON THE HARASSED AND THE WORK ENVIRONMENT, NOT BY THE INTENT OF THE HARASSER.

Know that 'friendly' behaviour is different from sexual harassment. 'friendly' behaviour is welcome and mutual, whereas sexual harassment is sexual attention that is 'unwelcome'.

★ SEXUAL HARASSMENT CAN TAKE A FORM OF :

- Sexual jokes & comments
- Catcalls
- Unwelcome touching
- Lewd & threatening letters
- 'Accidental' brushing against body
- Staring in a suggestive manner
- Request for sexual favours
- Vulgar pictures & comments pasted / scribbled on office walls / tables.
- sending SMS, e-mails in suggestive manner.

★ RECOGNISE SEXUAL HARASSMENT. ASK YOURSELF.

- Does the behaviour make me uncomfortable ?
- Do I consent to the behaviour ?

★ Municipal Corporation of Greater Mumbai (MCGM) is committed to a workplace free of sexual harassment & has adopted a policy for prevention of sexual harassment at workplace.

WOMAN AND MAN TWO SIDES OF THE SAME COIN HUMAN BEINGS FIRST.

★ The MCGM has set up 'Complaints Committees' at different wards in main office buildings & hospitals which are-

- Headed by a woman
- Have at least half its member as women
- Include a third party representative from an NGO or a person conversant with the issue of sexual harassment (to prevent undue pressure from within the organisation with respect to any complaint).
- Will handle complaints in a confidential manner and within a time-bound framework.
- Will submit an annual report on sexual harassment to the appropriate government authority.

WAKE UP, WOMEN !

THE SUPREME COURT OF INDIA ENSURES YOUR RIGHT TO EQUALITY AND DIGNITY AT WORK PLACE